

Władysław Kret

"Dzieje Parafii Bożego Ciała w Bieczu w latach 1805-1925", Krzysztof Szopa, Biecz 2008 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 15/2, 211-215

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W rozdziale trzecim ks. Doktor ukazał życie i działalność kaznodziejską, znanego w Polsce i za granicą O. Bernarda Łubieńskiego – redemptorysty, oraz dwóch wybitnych kapłanów, proboszczów i kaznodziejów bieckich: ks. Leona Pastora i ks. Andrzeja Soleckiego. W paragrafie pierwszym ukazał życiorys i dorobek kaznodziejski O. Bernarda-Łubieńskiego, który składał się z wygłoszenia 20 misji świętych w Anglii i 244 w Polsce; przeprowadzeniu 59 renowacji misji świętych oraz wygłoszeniu 267 rekolekcji parafialnych, w tym również w parafii bieckiej. W kolejnym podpunkcie ks. Zbigniew wyszczególnił dorobek kaznodziejski - drukowany i rękopiśmienny - tego wybitnego kaznodziei. W drugim paragrafie ukazał życiorys ks. Leona Pastora, którego kazania zachowały się w liczbie 14, w archiwum parafii bieckiej. Opisał też jego osiągnięcia w dziedzinie ratowania i konserwacji wnętrza świątyni bieckiej, jak też pracę w parlamencie wiedeńskim, w którym piastował różne stanowiska. W kolejnym podpunkcie została ukazana tematyka i zakres głoszonych przez niego kazań w parafii bieckiej. W trzecim paragrafie został przedstawiony życiorys ks. Andrzeja Soleckiego, z uwzględnieniem jego zasług na polu kaznodziejskim, w zachowanych 164 kazaniach i homiliach.

W rozdziale czwartym Autor ukazał ogólną tendencję i problematykę wygłaszanych w tym czasie kazań. Dokonał tego ukazując nurt biblijno – dogmatyczny, w którym szczególnie dominowały prawdy o Bogu w Trójcy Jedynym, o Chrystusie, o Duchu Świętym, o Kościele, o Matce Boskiej, o świętych Pańskich, o łasce i sakramentach oraz o eschatologii. W podpunkcie kolejnym ukazał związek wiary z życiem ludzkim. Uczynił to omawiając kilka jej aspektów, takich jak: wiara a życie człowieka; prawda o Trójcy Świętej a życie człowieka; treści chrystologiczne i soteriologiczne a życie człowieka; treści mariologiczne a życie człowieka; kult świętych; eschatologia a życie człowieka. W następnym paragrafie, w kilku podpunktach, została omówiona problematyka moralna parafii bieckiej, na którą złożyły się trudności życia codziennego i słabości ludzkie, nurtujące wiernych, oraz sposoby ich rozwiązywania. Następnie przedstawione zostało zagadnienie dotyczące przestrzegania Prawa Bożego, w tym szczególnie Bożych przykazań. Dalej Autor omówił jeszcze nauki odnoszące się do praktykowania cnót teologicznych oraz skutków wynikających z nabywanych wad oraz popełnianych grzechów. Całość paragrafu trzeciego zamknął przedstawieniem stosowanej w przepowiadaniu u kaznodziejów bieckich motywacji nadprzyrodzonej, pozytywnej i negatywnej, oraz naturalnej. W kolejnym paragrafie ukazana została problematyka liturgiczna – polegająca na przekazaniu informacji o sakramentach świętych i sakramentaliach, o roku liturgicznym, jak też różnych formach kultu Najświętszego Sakramentu, Serca Pana Jezusa i Matki Bożej.

Książka ks. dra Zbigniewa Pałki jest znaczącym przyczynkiem w poznawaniu i odkrywaniu bogatej i pięknej historii Biecza i jej mieszkańców.

Ks. Władysław Kret

Ks. Krzysztof Szopa, *Dzieje parafii Bożego Ciała w Bieczu w latach 1805-1925*. Biecz 2008, ss. 280.

Biecz, to jedno z piękniejszych miast Podkarpacia, o długiej i pięknej historii. W jego murach znajduje się wiele, bardzo cennych pamiątek architektonicznych, takich jak: średniowieczny szpital Św. Ducha, kościół farny, renesansowa wieża ratuszowa i barokowy klasz-

tor franciszkański, muzeum oraz wiele innych. W obiektach tych znajduje się duża liczba dzieł sztuki oraz innych pamiątek tamtych czasów. Wszystkie one są szczegółowo opisane w pozycjach książkowych. W tym bogactwie materialnym, brakuje jednak zawsze osób, które w ramach parafii tworzyły i ukształtowały taką a nie inną rzeczywistość. Próby szerszego spojrzenia na ten problem podjął się ks. Krzysztof Szopa, na wydziale historyczno – społecznym UKSW w Warszawie, u promotora ks. prof. dra hab. Józefa Mandziuka.

Autor podjął się ambitnego zadania ukazania dziejów parafii Bożego Ciała w Bieczu, w bardzo interesującym okresie polityczno - społecznym i kulturalno – oświatowym oraz religijnym, gdy należała ona do diecezji przemyskiej, czyli w l. 1805-1925. Dzieje tej wspólnoty parafialnej ukazał w sześciu rozdziałach, zawierających w sobie 24 paragrafy oraz liczne podpunkty. Wykorzystał bardzo starannie źródła archiwalne, pozycje drukowane oraz opracowania. Całość problematyki została przedstawiona w sposób bardzo zrozumiały, poparta licznymi tabelami oraz dokumentacją fotograficzną, co sprawia, że ukazany obraz życia parafialnego jest bardzo plastyczny. Książka posiada twardą oprawę.

W pierwszym rozdziale ks. Krzysztof nakreślił sytuację geograficzno – historyczną miasta omawiając w pierwszym paragrafie warunki geograficzne i przyrodnicze miasta oraz pochodzenie jego nazwy. W drugim przedstawił historię powstania oraz rozwoju miasta poprzez ukazanie historii osadnictwa, lokacji i dziejów miasta w ciągu trwania jego dziejów. W paragrafie trzecim przedstawił z kolei kościelne dzieje miasta Biecza do r. 1805. Złożyło się na nie opisanie historii powstania parafii oraz jej rozwoju. Następnie życie religijne parafii, koncentrujące się wokół ołtarzy (altarii) w kościele bieckim oraz sprawujących funkcje liturgiczno – duszpasterskie mansjonarzy. Ponadto ukazał jeszcze zasady działania Oficjalatu, poparte katalogiem bieckich oficjłów okręgowych.

W rozdziale drugim, pierwszego paragrafu, została przedstawiona sytuacja kościelno – polityczna Biecza. Autor w pierwszym podpunkcie nakreślił zarys terytorialny parafii, wraz z historią wiosek zaczynając od Belnej, Przedmieścia Górnego i Dolnego, Kłęczan, Korczyny z Załawiem, Kwiatonowic i Strzeszyna. W kolejnym przedstawił przynależność miasta Biecza w strukturach administracyjnych. Następnie to samo uczynił w odniesieniu do administracji kościelnej, w której znajdowała się parafia biecka. Była to kolejno diecezja krakowska, tarnowska oraz przemyska. Podał też zmiany jakie następowały w dekanatach oraz w archidiaconacie. W drugim paragrafie omówił stan liczebny parafii, poparty stosowną tabelą. Ponadto ukazał historię ludności osiedlającej się i opuszczającej miasto Biecz, jak też wpływ klęsk żywiołowych na migrację ludności. W trzecim paragrafie ukazał sytuację społeczno – gospodarczą z wyszczególnieniem specyfiki handlu i rzemiosła oraz rozwoju powstającego przemysłu naftowego. Przedstawił też pozytywną i negatywną sytuację ludności wiejskiej oraz jej zajęcia. Opisał też działalność wiernych w różnych organizacjach i stowarzyszeniach. Dalej przedstawił historię tych organizacji i stowarzyszeń oraz osób szczególnie w nich zasłużonych. Nakreślił też działania wojenne I wojny światowej toczone się w Bieczu i okolicy, oraz związaną z tym sytuację mieszkańców. Na koniec przedstawił jeszcze sytuację ludności, po odzyskaniu niepodległości przez Polskę. W paragrafie czwartym Autor zajął się kwestią ludności żydowskiej i Wyznaniowej Gminy Żydowskiej. Ukazał w formie tabeli stan liczebny mieszkańców Biecza pochodzenia żydowskiego, rodzaj prowadzonych zajęć i udział w handlu

oraz rzemieśle. Dalej przedstawił historię powstania, liczbę członków, zakres działalności Gminy Wyznaniowej oraz osoby niej działające. Nakreślił też obawy ludności polskiej związane z rosnącymi wpływami Żydów na poszczególne dziedziny życia społeczno- ekonomicznego miasta Biecza.

W trzecim rozdziale opisane zostały osoby duchowne oraz świeckie, zaangażowane w działalność parafialną. W pierwszym paragrafie ks. Krzysztof opisał życie i działalność siedmiu proboszczów, podkreślając szczególnie zasługi tych najbardziej zasłużonych dla parafii: Ks. Tomasza Jaszczóra, ks. Stanisława Ziemińskiego, ks. Leona Pastora i ks. Andrzeja Soleckiego. Zaprezentował też kapłanów pełniących funkcje administratorów parafii. Wszystkich kapłanów umieścił ponadto w tabeli. W drugim paragrafie przedstawił księży wikariuszy bieckich z l. 1805-1925, ujętych w tabelę, z podaniem roku pracy w Bieczu, imienia i nazwiska, daty urodzenia, święceń kapłańskich oraz śmierci. Następnie przedstawił ich życiorysy i prowadzoną działalność duszpasterską. W paragrafie trzecim opisał zakon Franciszkanów prowadzących swoją działalność w Bieczu. Przedstawił historię ich przybycia do tego miasta, budowę klasztoru oraz zaangażowanie ich w działalność duszpasterską. Zakonników pracujących w Bieczu umieścił w tabeli, z podaniem roku urodzenia, daty przyjęcia święceń kapłańskich, daty śmierci oraz innych uwag. Następnie ukazał historię Zgromadzenia Sióstr Służebnic Najświętszego Serca Pana Jezusowego oraz ich przybycie do Biecza. Następnie opisał zajęcia Sióstr polegające na prowadzeniu dla dzieci Ochronki, pracy pielęgnacyjno – pielęgniarzkiej, prowadzenia szkoły zycia i robót ręcznych oraz innych zajęć, świadczonych na rzecz ludności. Całość opisu podsumował tabelą zawierającą imiona i nazwiska Sióstr, ich imiona zakonne, okres pracy w Bieczu oraz pełnioną w Zgromadzeniu funkcję. W paragrafie czwartym omówił osoby świeckie, które wspomagały funkcjonowanie parafii. Opisał zadania i przywileje Kolatorów i Rady Parafialnej. Podsumował wszystko wykazem posiedzeń Komitetu parafialnego wraz z podaniem tematów spotkań i poruszanych spraw. Na końcu ukazał osoby świeckie pełniące funkcje kościelne (organisci, kościelni i grabarze). W piątym paragrafie przedstawił sprawy materialne utrzymania parafii, dotyczące obiektów sakralnych i innych pozostających własnością parafialną. Obraz ten uplastycznił wykazem przychodów i rozchodów parafialnych z jednego roku, dokonanych proboszcza przez ks. Andrzeja Soleckiego, ujętych w tabelę. Przedstawił też kwestię utrzymania osób duchownych pracujących w parafii. W kolejnej tabeli umieścił wykaz fundacji mszalnych istniejących w parafii bieckiej wraz z tytułem fundacji, jej wartością oraz obowiązkami fundacyjnymi.

W rozdziale czwartym opisał obiekty sakralne. W paragrafie pierwszym zaprezentował, jeden z cenniejszych zabytków architektury sakralnej w Polsce kościół farny pw. Bożego Ciała. Przedstawił jego walory architektoniczne oraz bardzo bogate wyposażenie wnętrza. W drugim paragrafie opisał kościół i klasztor pw. św. Anny – podając jego historię budowy, opis wyposażenia wnętrza i innych cennych przedmiotów znajdujących się na terenie klasztoru. W paragrafie trzecim ukazał ponadto inne kościoły i kaplice znajdujące się na terenie miasta Biecza: św. Barbary, Świętego Ducha i św. Piotra. W następnym paragrafie, w formie tabeli, ukazał również kapliczki i krzyże przydrożne. Podał ich lokalizację, typ obiektu wraz z jego opisem, rok ustawienia oraz ich fundatorów. W piątym paragrafie opisał miejsca pochówku zmarłych na cmentarzu parafialnym, w podziemiach kościoła i klasztoru, cmentarze z czasów

I wojny światowej oraz cmentarza żydowskiego. Ponadto zapoznał jeszcze Czytelnika z przepisami dotyczącymi cmentarzy.

W rozdziale piątym zajął się wybranymi zagadnieniami duszpasterskimi. W pierwszym paragrafie przedstawił obowiązujące dekryty i instrukcje w odniesieniu do niedzielnej, ferialnej i świątecznej służby Bożej. Następnie opisał wszystkie czynności roku liturgicznego, uroczystości odpustowe, porządek odprawianych nabożeństw i obchody ku czci świętych. W drugim paragrafie przedstawił zagadnienia związane z szafarstwem sakramentów świętych. Uczynił to w następującej kolejności: sakrament chrztu, poparty tabelą ochrzczonych. Dalej sakrament bierzmowania, eucharystii i pokuty, ostatnie namaszczenie. W sakramencie kapłaństwa umieścił tabelę z wykazem nazwisk kapłanów wywodzących się z parafii bieckiej, podał ich rok urodzenia, datę święceń kapłańskich oraz śmierci. Na końcu opisał sakrament małżeństwa, poparty wykazem ilości ślubów w l. 1805-1914 r. W trzecim paragrafie przedstawił kaznodziejstwo na przykładzie różnych form przepowiadania, zakończone prezentacją tabeli z wykazem homilii, nauk katechetycznych i kazań przygodnych, wraz z podaniem tematów rozważań w latach 1903-1906.. Dalej ukazał historię szkolnictwa w zaborze austriackim. Przedstawił historię szkoły w Bieczu oraz różne formy nauczania. Następnie przedstawił historię szkół w Strzeszynie, Kwiatonowicach, Klęczanach, Korczyni i Belnej. W podsumowaniu przedstawił 6 tabel zawierających: dni świąteczne w szkole w Strzeszynie oraz nazwiska kapłanów pracujących w niej; nazwiska katechetów pracujących w Żeńskiej Szkole im. św. Królowej Jadwigi w Bieczu; zestaw tematów z religii przeprowadzonych w Strzeszynie w stopniu pierwszym, rok nauki pierwszy, stopień drugi, rok nauki drugi i stopień trzeci, rok nauki trzeci i czwarty. W paragrafie czwartym przedstawił jeszcze specjalne rodzaje przepowiadania, misje święte które miały wielkie oddziaływanie religijne na wiernych. Ukazał poruszane w czasie ich trwania tematy, lata w których się misje odbywały, oraz głoszących je kapłanów. Całość zilustrował tabelą porządku nabożeństw podczas trwania misji świętych w 1904 r. Dalej nakreślił jeszcze, jedynie w ogólnym zarysie, ze względu na brak materiałów z tego czasu, zagadnienie rekolekcji parafialnych. Na końcu tego paragrafu przedstawił też uroczystości związane z różnymi wydarzeniami życia religijno – państwowego, takich jak: cesarskie imieniny, nabożeństwa na rozpoczęcie I wojny światowej, uroczystość św. Michała – patrona Galicji, święcenia kapłańskie i wizytacje biskupie.

W rozdziale szóstym opisał różne formy zaangażowania osób świeckich w pracę bractw i stowarzyszeń religijnych, takich jak: trzeci zakon, arcybractwo Serca Jezusowego, bractwo Przenajświętszego Sakramentu, bractwo różańca świętego, szkaplerza, świętej Rodziny, wstrzemięźliwości oraz stowarzyszeń; ustawicznej drogi krzyżowej i ku czci św. Antoniego, świętego Dzieciństwa Pana Jezusa, związku katolicko – społecznego i związku mszalnego. Wszystkie zaprezentowane formy zgłębiania życia religijnego zostały ponadto urozmaicone odpowiednimi tabelami. Dalej opisał Autor jeszcze istniejącą działalność dobroczynną, realizowaną w fundacjach charytatywnych. W drugim paragrafie przedstawił historię szpitala Św. Ducha, Domu Wdów oraz trzeciego szpitalika, wraz z opisem ich funkcjonowania. W trzecim paragrafie ukazał istniejący, w kościele farnym w Bieczu, kult kilku cudownych wizerunków: obrazu Matki Bożej Bieckiej, obrazu Pana Jezusa „Ecce homo” i obrazu Matki Boskiej Bolesnej z kościoła św. Piotra i Pawła.

Całość rozprawy doktorskiej ks. Krzysztofa jest cennym przyczynkiem dla poznawania

dziejów kościelnych i świeckich miasta Biecza. Należy też oczekiwać na kolejne artykuły i pozycje książkowe dotyczące tego wyjątkowego miasta oraz żyjących w nim ludzi.

Ks. Władysław Kret

Dariusz K l e m a n t o w i c z, *Region łódzki jako ośrodek przemysłu metalowo – maszynowego Królestwa Polskiego w latach 1864 - 1914*, Łódź 2008, ss. 245.

Badania nad dziejami przemysłu w XIX i w XX w. znalazły się obecnie niejako na marginesie głównych nurtów badawczych polskich historyków. Podejmowane są sporadycznie - przy okazji omawiania zagadnień społecznych. Odpowiednią rangę studiów nad dziejami przemysłu nadaje się obecnie w zasadzie tylko w łódzkim ośrodku akademickim, który od dziesięcioleci specjalizuje się w tym zakresie i który wydał już kilka generacji historyków – profesjonalistów w dziedzinie historii gospodarczej. Stąd też dziejom przemysłu Łódzkiego Okręgu Przemysłowego poświęcono wiele publikacji. Najwięcej miejsca zajął przemysł włókienniczy, co zrodziło przekonanie, iż odegrał on wiodącą, niemal wyłączną rolę w rozwoju tego regionu, a co za tym idzie – utarło się przeświadczenie o marginalnej roli innych gałęzi przemysłu, w tym także metalowo – maszynowego¹. W kontekście tym z wielką satysfakcją odnotować należy podjęcie przez D. Klemantowicza badań nad dziejami tego właśnie przemysłu. Napisana przez niego książka na ten temat pozwala zmienić perspektywę oceny rozwoju przemysłowego regionu łódzkiego oraz docenić rolę, jaką odegrał w latach 1864 - 1914 przemysł metalowo – maszynowy nie tylko w tymże regionie, ale także w Królestwie Polskim.

Opublikowana przez D. Klemantowicza praca opiera się na niezwykle szerokiej bazie źródełowej. Autor dotarł do blisko 400 jednostek archiwalnych, przechowywanych głównie w Archiwum Państwowym w Łodzi oraz w Piotrkowie Trybunalskim, wytworzonych przez instytucje państwowe (Rząd Gubernialny Piotrkowski, Starszy Fabryczny Inspektor Guberni Piotrkowskiej, akta miejskie Łodzi, Zgierz, Piotrkowa Trybunalskiego, Zduńskiej Woli, Tomaszowa Mazowieckiego). Zespoły te posiadają najciekawsze dla historii gospodarczej jednostki archiwalne. Bardzo cenne informacje pochodzą z ksiąg wieczystych, przechowywanych w pięciu sądach rejonowych (w Łodzi, Pabianicach, Piotrkowie Trybunalskim, Tomaszowie Maz. i Zgierzu) oraz z akt notariuszy łódzkich, piotrkowskich i z Tomaszowa Maz. Materiał źródłowy obejmuje też sprawozdania urzędowe i statystyki dotyczące przemysłu – odnoszące się do guberni piotrkowskiej i ogólnie do Królestwa Polskiego. Autor przeprowadził też kwerendę prasy lokalnej i ogólnopolskiej. Bibliografia zwiera 22 tytuły prasowe, w tym także wydawane w języku niemieckim (*Illustrierte Sonntags-Beilage zur Neuen Lodzer Zeitung, Lodzer Zeitung, Neue Lodzer Zeitung*) i rosyjskim (*Piotrkowskija Gubernskija Wiedomosti, Wiestnik Finansow Promyszlennosti i Torgowli*). W szerokim zakresie wykorzystano też literaturę przedmiotu. Autor nie pominął

¹Niektórzy historycy twierdzili wręcz, że do I wojny światowej przemysł włókienniczy w regionie łódzkim był nie tyle wiodącą, co wyłączną gałęzią przemysłową. Zob.: I. I g n a t o w i c z, *Łódzki Okręg Przemysłowy*. W: *Encyklopedia gospodarcza Polski do 1945 r.* T. 1, Warszawa 1981, s. 453; J. K a l a i n s k i, *Zarys historii gospodarczej XIX i XX w.* Warszawa 2002, s. 46, 87.